

них можна виділити вивчення динаміки масової свідомості козаків, що часто бачили в державі погрозу “козацькій звичаєвості”, питання про конфлікт поколінь і інші зникнення однорівневої козацької спільноти (вибірка в цілому – козаки-некрасівці, козаки-чорноморці, “турецькі запорожці”), роль козацьких еліт (“культурні агенти”) у процесах подолання масових уявлень про Інше і Чуже, місце і роль державних механізмів, реалізованих у державі (наприклад, через еліти - адміністраторів, військових та ін.) у процесах визначення козацькими групами своєї демографічної, економічної перспективи.

Основа тому - наявні історіографічні розробки представників радянської історичної науки, сучасних учених, насамперед - українських¹⁸¹; а також - евристична робота в архівах Турецької Республіки, насамперед - Başbakanlık Osmanlı Arşivi та Торкарі Sarayı Müzesi Arşivi.

Dmytro Sen'

“The border” and “the identity”: the Cossack communities in Black Sea Region at the end of XVIII c. (the historical experience and new practices)

The article is devoted to the question on transformation of the Cossack communities in Black Sea Region in the second half of XVIII century, that had the influence on changes of frontiers of Russian empire. The main author's attention was paid to the three mentioned communities: to Cossacks of Chernomors'ke (North Black Sea region) Army, Nekrasov Cossacks and former Zaporozhian Cossacks in Danube area.

УДК 94(477.7):314.7“17”

Елена Белова

**МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ІЗ ПРИДУНАЙСЬКИХ КНЯЗІВСТВ
НА ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ у XVIII ст.**

У статті на основі архівних і опублікованих матеріалів показано основні моменти переселень населення з Придунайських князівств на південно-українські землі у XVIII ст., зокрема до земель Нової Сербії. З'ясовано зміну політики Російської імперії у питанні заселення Північного Причорномор'я.

У наслідок поглиблення військового конфлікту з Османською імперією, прагнення залучити провінції Російської держави в загальноросійський політичний, економічний, духовний процеси, відбувалися і помітні зміни в міграційній політиці в територіях України. Самі жителі з Османської імперії розглядали, здебільшого,

¹⁸¹ Бачинський А.Д., Бачинська О.А. Козацтво на півдні України (1775-1869). – Одеса, 1995; Бачинський А.Д. Дунайські некрасівці і задунайські запорожці // Історичне краєзнавство Одещини. – Вип.6: З історії та етнографії росіян Одещини. – Одеса, 1995; Бачинський А.Д. Січ Задунайська. 1775-1828: Іст.-документальний нарис. – Одеса, 1994; Мильчев В.І. Дискусія о времени появления некрасовцев в Северо-Западном Причерноморье в свете документов Российского государственного архива древних актов // Липоване: история и культура русских-старообрядцев; ред.-сост. А.А. Пригарин. – Одесса, 2005. – Вып.2.

своє перебування на прикордонних територіях як тимчасове, і прагнули надалі повернутися на свою батьківщину. Але під впливом політичних, релігійних, ідеологічних, соціально-економічних, особистих чинників багато іммігрантів залишалися в Росії, створюючи свої общини.

За Петра I, а потім його послідовників в епоху палацових переворотів були сформовані Сербські, Грузинські і Молдавський гусарські полки, яким приписувалось у мирний час забезпечувати порядок на південних кордонах Росії.

У листопаді 1751 р. в Австрії був опублікований маніфест Єлизавети Петрівни: до Росії запрошувалися на поселення “єдиновірні християнські народи”. Прагнучи укріпити південні рубежі й обмежити автономне управління запорожців, уряд запросив сербських граничар на військову службу за умови створення військових поселень. Передбачалося, що створений військовий корпус буде набиратися “як сербами, так і македонцями і болгарами”, які “більше і більше збільшуватися” будуть¹⁸².

19 жовтня 1752 р. були прийняті правила для переселенців. За ними дозволялося селитися в Новій Сербії “вихідцям лише із Молдавії, Волощини, Македонії, Сербії”. Оскільки Росія не мала кордону з болгарськими землями, то болгари приходили з території Молдавського князівства, а далі через польські землі. В документах того періоду “Болгарія” як самостійне утворення не фігурує, але в маніфесті конкретизується, що вихідцями можуть бути переселенці “з сербів, македонців, болгар, волохів”, а “не з інших якихось народів”¹⁸³.

За даними А.О. Скальковського відомо, що на початку 1750-х рр. із Османської імперії на польські землі перейшла група болгар. “Прибувши на місце і побачивши, що там вільних хліборобів не було”, а, також дізнавшись “про особливі милості, даровані новосербському оселенню” російським урядом, болгари відправилися до Росії, де поселилися в селищах сербського гусарського полку. Вони звільнялися на три-п’ять років від податків і платежів, що, на думку В.І.Цвіркун, для малоземельного населення Балкан, Дунайських князівств було значним стимулом до переселення¹⁸⁴. В 1752-1754 рр. до складу корпусу генерала І.С. Хорвата увійшло 620 сімей болгар і волохів. Подальша доля переселенців невідома. Свідчення про цю групу залишилися лише в топоніміці. Як відзначають А.О. Скальковський і П.П. Кеппен, у XIX ст. “частина Новомиргорода, що

¹⁸² Полное Собрание Законов Российской империи. Собрание I (далі – ПСЗ РИ. I). – Т. XIII. – С.Пб., 1830. – № 9919. – С. 556.

¹⁸³ ПСЗ РИ. I. – Т. XIII. – С.Пб., 1830. – № 10037. – С. 716-717.

¹⁸⁴ Цвіркун В.И. Переселение из Юго-Восточной Европы в Россию в XVIII в. (вопросы периодизации) // Россия и Юго-Восточная Европа. – Кишинев, 1984. – С. 57.

знаходиться поблизу малого озерця або болота Лунго, і досі йменується Болгарією”¹⁸⁵.

Склад сербських гусарських полків був багатоетнічним. У загоні генерал-майора І. С. Хорвата служили 257 сербів, 124 македонці, 57 болгар, 1676 волохів, 32 німці, 79 угорів. У команді І. Шевича перебували рядові сербської, болгарської, угорсько-пруської (так зазначено в списку – Є.Б.), волоської, мадярської, грецької, турецької, македонської, єврейської, молдавської, татарської і, навіть, шведської етнічних груп¹⁸⁶. Таким чином, спочатку був зроблений наголос на заселення прикордонних південних районів жителями Балканського півострова і Дунайських князівств, що знаходилися під османським ярмом.

Характерне, що серби, які переселялися до Росії неодруженими, родини створювали на місці, і, як правило, одружувалися на українках, чим, ймовірно, і пояснюється подальша асиміляція сербів і достатньо швидке зникнення їх як етнічної групи на території Південної України¹⁸⁷. Про це свідчить експедиція С.Б. Бернштейна. Болгари, здебільшого, переходили до Росії родинами, що сприяло збереженню звичаїв і рідної мови.

Переселенці приходили поодиночки і групами. З березня по вересень 1753 р. в полк генерал-майора І. Шевича з різних місць прийшли 28 чоловік. Найчисленніша група налічувала 6 чоловік¹⁸⁸. Як правило, мігранти йшли з кінця весни по серпень місяць, коли дороги не розмивалися зливовими дощами. При переході на нові землі волохи, болгари й інші “православні народи” зазнавали певних труднощів. В дорозі люди піддавалися грабункам, і тому не завжди доходили до сербських військових поселень, залишаючись на території сусідньої Польщі, через яку йшла небезпечна дорога¹⁸⁹. Як зазначав київський губернатор, “народ бідний, який йде в гусари”¹⁹⁰. Була гостра необхідність захисту прав переселенців на турецькій і польській землях місцевими військовими адміністраціями, на що в своїх донесеннях звертала увагу київська губернська адміністрація.

Самі жителі Нової Сербії і Слов'яносербії скаржилися на важкі умови життя. Деякі, так і не адаптувавшись на новому місці, втекли до Польщі і Молдавії¹⁹¹. 4 грудня 1755 р. в Новомиргородському шанці заснували прикордонну залогоу, яка “з першою гусарського полку ротою

¹⁸⁵ Скальковский А.А. Опыт статистического описания Новороссийского края. – Одесса, 1850. – С. 3; Кеппен П.И. Болгары в Бессарабии // Московские ведомости. – 1854. – 8 апреля.

¹⁸⁶ Кабузан В.М. Заселение Северного Причерноморья (Новороссии) в XVIII в. (1719-1795) // Советская этнография. – 1969. – № 6. – С. 34; Рудяков П. Сеоба Срба у Русију у 18 веку. – Београд, 1995. – С. 68, 71.

¹⁸⁷ Бернштейн С.Б. Основные этапы переселения болгар в Россию в XVIII – XIX веках // Советское славяноведение. – 1980. – № 1. – С. 46.

¹⁸⁸ ЦДІА України в м.Києві. – Ф. 2043. – Оп. 1, 1753. – Спр. 57. – Арк. 1-3.

¹⁸⁹ Там само. – Арк. 4.

¹⁹⁰ Там само. – Арк. 7.

¹⁹¹ Бажова А.П. Русско-югославянские отношения во второй половине XVIII в. – М., 1982. – С. 151.

поселенням залишитися”. Загальна чисельність гренадерів гарнізону спочатку складала 100 осіб¹⁹².

Для вербування гусарів до Молдавії в жовтні 1755 р. відправили емісара, який мав повноваження підтверджувати як письмово, так і усно обіцянки з боку російського уряду про надання майна, земельних ділянок у разі вступу на російську службу або поселення в новосербських полках¹⁹³. Але прямо, з Молдавії перехід був неможливий. Ст. 8 Белградського мирного договору передбачала видачу втікачів. О. М. Обресков разом з молдавським боярином Манолакієм Замфіраковичем знайшли як обійти статті Белградського трактату. Ними було запропоновано приймати переселенців із Придунайських князівств і Балкан через російсько-польський кордон¹⁹⁴. М. Замфіракович обіцяв привести до тисячі болгарських, грецьких, волоських родин з території Молдавії¹⁹⁵. Основне навантаження по прийому мігрантів лягало на Нову Сербію і Київську губернію.

У 1755 р. з Чорногорії в Подніпров'я спостерігалися часті переходи населення. У Петербурзі вирішили прийняти чорногорців і поселити новоприбулих у сербських полках¹⁹⁶. Однак виникли нові проблеми. Київському губернатору з кордонів доповідали про те, що під ім'ям чорногорців є багато родичів жителів Нової Сербії і Слов'яносербії, що прибули на побачення¹⁹⁷. Не зовсім зрозуміло, чому ці люди, які були в родичами мешканцям Нової Сербії, змушені були ховатися під етнонімом “чорногорці” (враховуючи, що в урядових указах відсутня перешкода для переїзду до сербських військових поселень). Ціком імовірно, що багато родичів приїжджали до синів, братів або батьків за матеріальною підтримкою, не прагнучи осісти на нових територіях. А оскільки паспорти були відсутні у більшості з них, то легше було пересуватися під іншими прізвищами, враховуючи прикордонну обстановку. На той період чорногорцям вирішили виділити землі між Оренбургом і Ставрополем¹⁹⁸.

У середині січня 1758 р. понад 20 болгар перейшли кордон і були записані до гусарських полків¹⁹⁹. У квітні 1758 р. почалося додаткове формування команд Молдавського гусарського полку, що входив до Нової Сербії. Видачу грошового утримання проводив І. С. Хорват²⁰⁰.

За усіма показниками спочатку людей на російському прикордонні не вистачало. 9 липня 1758 р. Хорват писав у Колегію закордонних справ: “відправили за озброєнням 1093 осіб”, “в усьому

¹⁹² ПСЗ РИ.І. – Т. XIX. – С.Пб., 1830.- № 10488. – С. 484.

¹⁹³ ІР НБУ. – Ф. IX. – Оп. 1. 1755. – Спр. 210. – Арк. 138-138 зв.

¹⁹⁴ Шишмарев В.Ф. Романские поселения на юге России. – Л., 1995. – С. 37.

¹⁹⁵ АЗП РІ. – Ф. 89. – Оп. 1. 1752-1756. – Спр. 8. – Арк. 42-42 зв.

¹⁹⁶ ІР НБУ. – Ф. IX. – Оп. 1. 1755. – Спр. 210. – Арк. 2 зв-3.

¹⁹⁷ Там само. – Арк. 4.

¹⁹⁸ Славянские народы Юго-Восточной Европы. – С. 285.

¹⁹⁹ ІР НБУ. – Ф. IX. – Оп. 1. 1755. – Спр. 210. – Арк. 10зв. – 11.

²⁰⁰ Там само. – Оп. 1. 1758. – Спр. 298. – Арк. 1; Спр. 299. – Арк. 2-3.

моєму полку в наявності людей не залишилося і менше як на 200 верст кордон майже весь відкритий залишився. Ще є лише команда через Дніпро”. Проте двома тижнями пізніше у звіті про виконану роботу від 25 липня 1758 р. він писав, що в 1757 р. було виведено в російські межі і визначено на службу 587 чоловік, а в 1758 р. – близько 2 тисяч осіб. На момент складання звіту, за даними Хорвата, в його корпусі, як і було спочатку заплановано, налічувалося 10 тисяч гусар²⁰¹. Муравйов констатував: “Тут людей достатньо. Немає потреби за 150 верст виписувати”²⁰².

У ці роки знов встало питання про зміцнення Української лінії. До грудня 1758 р. генерал-аншефу Стрешневу підпорядковувалося 8 драгунських (7 тисяч 900 чоловік), 2 армійських (858 чоловік), козацький (700 чоловік), гренадерський, 9 ландміліційних поселених полків (1 тисяча 300 чоловік), 11 поселених полків на самій лінії (близько 3-х тисяч чоловік). В резерві в Київській губернії знаходилися 5 слобідських козацьких полків²⁰³. Із Сенату рекомендували зайняти найважливіші напрями з урахуванням малозаселеності території²⁰⁴.

Дані з Центрального державного історичного архіву України в м. Києві свідчать про те, що в 1759 р. жителями села Вільшанка, які підпорядковувались сотнику Донцю, була скоєна крадіжка²⁰⁵. Відомо, за А.О. Скальковским і Н.А. Поповим, що у Вільшанці оселилися болгари. Таким чином, припускаємо, що швидше за все, подібні проступки відбувалися через складну ситуацію в полках. Це підтверджують наступні факти. У 1760 р. проти І. Хорвата і його верхівки виступили солдати і рядові гусари Новомиргородської залоги, яким регулярно недоплачували платню²⁰⁶. Як вірно помічає І.І. Лещиловська: “Ситуація погіршувалась загальним процесом розповсюдження кріпацтва на нові землі і соціальною напруженістю на Дону, Іргізі і Яїке. Суперечності в середовищі переселенців ставали частиною суспільно-економічних процесів на півдні і південному сході країни”²⁰⁷. Зазначений вище виступ подавили, п'ятьох активістів стратили²⁰⁸.

З початку створення військових поселень із іноземців в Петербурзі простежується тенденція до формування полків за етнічною ознакою. В 1759 р. були сформовані два польові полки: Македонський і Болгарський, до складу яких увійшли болгари, греки,

²⁰¹ ІР НБУ. – Оп. 1. 1758. – Спр. 298. – Арк. 302.

²⁰² Там само. – Спр. 1176. – Арк. 4 зв.

²⁰³ Плеханов А.А., Плеханов М.А. Казачество на рубежах Отечества. – М., 2007. – С. 312.

²⁰⁴ ПСЗ РИ.І. – Т. XV. – № 11213. – С. 663-664.

²⁰⁵ ІР НБУ. – Ф. ІХ. – Оп. 1. 1759. – Спр. 554. – Арк. 12-17.

²⁰⁶ Политические и культурные отношения России с югославянскими землями в XVIII в. Документы. – М., 1984. – С. 264; Бажова А.П. Русско-югославянские отношения во второй половине XVIII в. – С. 154.

²⁰⁷ Семенова И.В. Участие болгар в русско-турецких войнах // Славянские народы Юго-Восточной Европы и Россия в XVIII в. – М., 2003. – С. 287.

²⁰⁸ Политические и культурные отношения России. – С. 264; Бажова А.П. Русско-югославянские отношения во второй половине XVIII в. – С. 154.

угорці, молдовани, волохи, македонці. Організацію Болгарського полку було доручено С. Пишчевичу. Офіцерський склад призначався із етнічних сербів²⁰⁹. Крім представників православних народів османської імперії в нові полки виявили бажання вступити жителі німецьких земель. Однак такі випадки були швидше виключенням, ніж закономірністю. В 1760 р. один гусарський полк був реорганізований в “Чорний”, інший, пандурський – в “Жовтий”²¹⁰.

У 60-ті рр. XVIII ст. подальше комплектування полків Нової Сербії і Слavyносербії відбувалося, перш за все, за рахунок російських і українських селян, які утекли за кордон, а потім під виглядом іноземців поверталися і приписувалися до сербських поселень. Не зумівши набрати одноплемінників в потрібній кількості, І. Хорват, І. Шевич, Р. Прерадович записували в полки місцевих селян, утікачів й усяких випадкових людей²¹¹. За підрахунками П. Рудякова в 1760 р. на територіях Нової Сербії і Слavyносербії разом з сербськими гусарами, міщанами і селянами в 122 містах, селищах і шанцях проживало близько 26 тисяч осіб²¹².

У той самий час у зв'язку зі змінами на польському кордоні почастішали випадки переходів із Польщі. І.Ф. Глебов рекомендував у Петербурзі подумати над тим, як допомогти повернутися колишнім поселенцям полків, що втекли до Польщі, а далі через Дністер до Молдавії, які не прижилися на нових місцях і мріють потрапити назад до Росії, в новосербські і слavyносербські полки²¹³. Восени 1760 р. на Українській лінії для укріплення у зв'язку з військовим часом розмістили додатково 9 ландміліційних полків: на території Белецького, Борисоглебського, Єфремовського, Козловського, Лівеського, Рязьського, Яблонського поселених полків.

Продовжували прибувати і вихідці із Болгарії і Дунайських князівств. По Молдавії і Волощині розповсюджувалися чутки про те, що “на російських землях між річками Буг і Синюха проживають християнські народи. Серед них – волохи і молдовани. Їм надано пільги, а самі вони знаходяться під захистом російського уряду”²¹⁴. Так, в ці роки прибули на поселення 66 родин болгар і 133 родин волохів. Вони були зараховані до гусарських полків²¹⁵. Одна з груп переселенців була зарахована до складу Жовтого гусарського полку²¹⁶. 9 травня 1762 р. колезький асесор М. Корбе отримав про-

²⁰⁹ Попов Н.А. Военные поселения сербов // Вестник Европы. – 1870. – Т. III. – С. 661.

²¹⁰ Название было дано от цвета формы: верх был у тех и других белым; низ – у одних – черный, у вторых – желтый // Шишимарев В.Ф. Романские поселения на юге России. – С. 46.

²¹¹ Сербы в Киеве // Киевская старина. – 1885. – Т. 2. – С. 382-384.

²¹² Рудяков П. Сеоба Срба у Русију у 18 веку. – С. 77.

²¹³ ЦДІА України в м. Києві. – Ф. 2043. – Оп. 1. 1755. – Спр. 62. – Арк. 4.

²¹⁴ АВР РІ. – Ф. 68. – Оп. 2. – Спр. 1. 1762. – Арк. 1.

²¹⁵ Архив военно-походной канцелярии гр. П.А. Румянцева-Задунайского // Чтения в ОИДР. – Кн. 2, ч.2. – 1865. – С. 45.

²¹⁶ Шишимарев В.Ф. Романские поселения на юге России. – С.46,50; Семенова И.В. Участие болгар в русско-турецких войнах. – С. 325.

ханья від жителів Волощини і Молдавії перейти на землі поблизу річок Буг і Синюха “для поселення особливою слободою на умовах дотримання тих прав і звичаїв, які існують у тих місцях”. Сам М. Корбе проявив бажання при переселенцях бути комісаром²¹⁷.

І. В. Семенова вважає, що в полки приймали і старообрядців, і розкольників²¹⁸. Але ця точка зору не має достатніх доказів. По-перше, за своїми релігійними переконаннями багато хто з названих груп не міг брати участь у війнах. А, по-друге, російський уряд в ці роки суворо стежив за тим, щоб розкольники і старообрядці не повернулися до Росії з Османської імперії, куди бігли в результаті урядових гонінь.

28 червня 1762 р. російською імператрицею стала Катерина II, яка звернула особливу увагу на управління Україною, і на ті території, в які інвестувалися державні кошти. Вона наголосила на незадовільному становищі Нової Сербії. Відмовившись від основної ідеї запрошення балканських слов'ян, Катерина II розробила план по залученню іноземних колоністів з німецьких земель.

У 1763 р. Комісією під керівництвом генерала А.П. Мельгунова, що раніше виконував особливі доручення Катерини II господарсько-економічного напрямку, був підготовлений проект реформи Нової Сербії, яка перетворювалася в Новоросійську губернію²¹⁹.

За даними В.Ф. Шишмарєва, з кінця грудня 1763 р. змінився і напрям в загальній колонізації південноукраїнського краю: російським підданим-утікачам було дозволено повертатися з-за кордону за умови поселення на попередніх місцях проживання. Ідея, запропонована свого часу І.Ф. Глебовим, одержала реальне втілення. Тоді ж, а саме 4 грудня 1763 р., маніфестом іноземні колоністи запрошувалися на поселення в Російську імперію.

Після закінчення російсько-турецької війни 1771-1774 рр. за Кючук-Кайнарджийським мирним договором жителям Дунайських князівств дозволялося переселятися до Росії протягом року. Однак задуми російського уряду не виправдалися. Під час наступної російсько-турецької війни 1787-1791 рр. російські війська закріпилися на лівому березі Дністра і було вжито заходів по освоєнню земель уздовж річкового кордону. З придунайських населених пунктів на російську територію переселили примусово 831 родин болгар. Оскільки 58 родин втекли назад до Молдавії, військове командування 287 родин оселило на лівому березі Бугу, надавши право вибору території, безвідсоткову позику на обзаведення господарством, худобою, побудову житла²²⁰.

²¹⁷ АВП РІ. – Ф. 68. – Оп. 1. 1720-1762. – Спр. 1. – Арк. 1-2.

²¹⁸ Семенова І.В. Участие болгар в русско-турецких войнах. – С. 325.

²¹⁹ РСЗ РІ.І. – С.Пб., 1830. – Т. XVI. – № 12099; Чечулин Н.Д. Очерки по истории русских финансов в царствование Екатерины II. – С.Пб.: Сенатская типография, 1906. – С. 67.

²²⁰ Писаревский Г. Из истории иностранной колонизации в России в XVIII в. – М., 109. – С. 338-339.

Збільшення міграційних потоків із прикордонних територій відбулося після Яського мирного договору 1791 р. До Росії відійшли землі між Південним Бугом і Дністром. За умовами миру термін переходу із Молдавії і Волощині до Росії був збільшений з 12 до 14 місяців. Для того, щоб привернути увагу до освоєння нових територій, молдавські бояри і російські офіцери вищої ланки одержали безкоштовно земельні ділянки. Наприклад, 18 молдавських поміщиків оселили 20 сіл, переселивши до них 4 тисячі осіб чоловічої статті²²¹.

Таким чином, до кінця XVIII ст. склалася практика залучення жителів сусідніх держав, які переходили до Росії через політичні, релігійні причини. Російський уряд, під час російсько-турецьких війн, використовував різні засоби, у тому числі й економічні, для залучення місцевого населення до міграції на приєднані землі в Північному Причорномор'ї.

Elena Belova

The migration of population from Danube Principalities to South Ukraine in the XVIIIth c.

In the article on the base of archive sources and published materials it has been studied the main moments of migrations from Danube Principalities to South Ukraine, particularly to the territory of New Serbia, in the XVIIIth c. It has been also revealed the evolution of Russian empire politics towards the question on population of Northern Black Sea region.

УДК 94(477.74)“17”

Олександр Середа

**НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я
ЗА ОСМАНСЬКИМИ ДЖЕРЕЛАМИ:
ПРОБЛЕМА ДАТУВАННЯ ТА ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ**

В статті на основі архівних і опублікованих османських джерел представлені факти про існування та розвиток населених пунктів Північно-Західного Причорномор'я у XVIII ст., зокрема Аккермана (Білгороду-Дністровського), Ізмаїла, Хаджибея (Одеси), Очакова, Балти, Бендер, Татарбунар, Овідіюполя; запропоновані підходи щодо їх датування.

Вивчення історії населених пунктів є важливою складовою в дослідженнях історичних процесів як в цілому так і окремого регіону. Однак проблема датування населених пунктів залишається однією з найбільш складних. Причин тут декілька: заполітизованість питання, дотримання частини дослідників російсько-імперських і радянських стереотипів. Особливо характерним для тенденційної російської історіографії є замовчування багатовікового пласту розвитку Північно-Західного Причорномор'я за османського адміністрування, і представлення цього регіону “Диким полем”, яким він і став в

²²¹ Скальковский А.А. Хронологическое обозрение Новороссийского края. Ч. II. 1796-1823. – Одесса, 1838. – С. 64.